

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*

2017, Yıl:5, Sayı:11

Geliş Tarihi: 18.08.2017

Kabul Tarihi: 24.11.2017

Sayfa:520-529

ISSN: 2147-8872

TÜRK ŞİİRİNİN VASİSİNİ KAYBEDİŞİ: İKİNCİ YENİ

Adem Polat*

“Oğullar oğulluktan sessizce çekilmesini bilmelidir ağabeyler”

Ece Ayhan

Özet

Bu makale, İkinci Yeni olarak adlandırılan şiir söylemini imge ve felsefi arka plan olarak inceleyerek birtakım çağdaş olanakları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda ‘baba ve ‘babasızlık’ metaforu, söz konusu şiir dilinin yeni anlatım olanakları açısından ciddi anlamda bir gelenek sorunu doğurur. Bu aynı zamanda geleneğin dışında bir batılılaşma problemi olarak İkinci Yeni şiirini mutlak bir imgesel bağımsızlığa, bağlantısızlığa sürükler. Asıl üzerinde durulması gereken de, İkinci Yeni şiirinde gerçek anlamda bir gelenek olgusunu şiir dilinde taşıyıp taşımadığıdır. Çünkü şiir de her edebî türde olduğu gibi geçmiş dönemlerle organik bir bağın varlığına muhtaçtır. Çağın şartları ne olursa olsun devam eden bir takım estetik münasebetlerin varlığı inkâr edilemez. Bu bağlamda ‘baba’ metaforu İkinci Yeni şiir dilinde varolan vasi algısının ontolojik sonuçlarıyla ilişkilidir. Çünkü bu şiir dili biçimsel görüntüdeki sapmalarıyla ve anlamasal çerçeveli aykırılıklarıyla Oedipus olgusuyla sıklıkla karşı karşıya kalan ve bu karşılaşmayı yıkıcı bir çarpışmaya dönüştürmekten çok edilgen tavır alan yanı sıra dikkat çeker. Böyle bir açıdan bakıldığında İkinci Yeni ‘baba’ metaforuyla sadece geleneğe ait düşünsel kökenlere değil; şiir dilindeki radikal ifade biçimlerine kadar bir dönüştürme çabası içine girer. Dolayısıyla bu

* Yrd. Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, **Orcid Id: 0000-0002-0710-042**, a.polat1981@hotmail.com

inceleme İkinci Yeni şiirinin bağlamsızlığı üzerine bazı çıkarımlar amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Şiir, İkinci Yeni, oedipus, baba, gelenek

THE GUARDIAN OF TURKISH POETRY LOST: THE SECOND NEW

Abstract

This article aims to identify some contemporary possibilities by examining the poetry discourse called Second New as image and philosophical background. In this context, the metaphor of 'fatherlessness' and 'fatherlessness' is a serious tradition problem in terms of new expression possibilities of poetry language. At the same time, as a problem of Westernization outside the tradition, the Second New poetry is dragged into an impermanent indifference, an unconnectedness. What really needs to be emphasized is the fact that in the Second New Cute there is a genuine tradition in poetry. Because poetry is in every literary genre, it is in need of an organic bond in past periods. Whatever the conditions of the present day, the existence of a continuing aesthetic relations can not be denied. The metaphor of 'father' in this context is related to the ontological results of the existing guardian perception in the second New poetry language. This poem draws attention with the fact that the language is often passive with Oedipus occasions with its divergences in the formal image and with the contradictions of the semantic frame, and taking a very passive attitude towards turning this encounter into a destructive collision. From such a point of view, the Second New 'father' metaphor not only for the intellectual origins of the tradition, to a form of radical expression in the language of poetry. Therefore, this study aims at some conclusions on the indecency of the Second New poem.

Keyword: Poetry, Second New, oedipus, father, tradition

Giriş

Şiir, dil içinde incelenebilecek bir edebî tür olarak her zaman köken problemiyle karşı karşıyadır. Bu köken problemi, düşüncenin pratik yazı sahalarında kendini dışa vurduğu politika, ahlâk, hukuk ve tarihte olduğu gibi şiirde de her zaman 'donmuş' teorileri tekrar etmek zorunda değildir. Şiirden sanata açılan büyük kapıda yer alanlar veya insanın tarihe dönük devrimi, şiirin kökenlerle yaşadığı sorundur. Böyle bir açıdan İkinci Yeni şiirinin tecrübe zemini, tek taraflı bir metinsel gidişin Batı kaynağına yerleşmesi ve oradan artık bir daha geri dönememesiyle birlikte düşünülmelidir. Temellük ettiği Batı teorisi, aynı zamanda gelenek dışılığın şiir görüntüsünü temellendirir niteliktedir. O halde şu soru, şiirimizin tarihsel çerçevesi için önemlidir: Hakikaten İkinci Yeni'de gelenek var mıdır?

İkinci Yeni'nin bir köken problemi yaşadığını varsaymak; söz konusu şiir söyleminin Dada ve Sürrealizmi nasıl bulguladığına dair ana perspektifi odağa almayı gerektirir. Kökenler, uyumsuzluğun kaynağına ve bu kaynağın sanat epistemolojisine işaret eder. Haliyle

İkinci Yeni bir uyumsuzluk problemini içsel değer dizgesinde karşılayan bir şiir akımıysa, şüphesiz geleneğe denk gelmeyen kaynaklı sanat epistemolojisi de, Batı sanatının temel dönüştürücülerinden bağımsız düşünülmemelidir. Bu bakımdan Dada, bir başkaldırının ilk programatik uyarlık saldırısı olarak kabul edilebilir. Estetik, dil, ahlâk, politika ve teoloji topyekûn bir yıkım alanının değer dizgesini verir.

Gerçeküstücülüğün (üstgerçekçiliğin) sanatsal varisi olarak 1916'da doğup, 1920'lerin başında sona eren, Marcel Duchamp, Fransis Picabia, Tristan Tzara, Hans Arp, Kurt Schwitters ve Raoul Hausmann gibi isimleri bir araya getiren Dada, ikon kırıcı ve meydan okuyucu yanı sıra; kaostan ve modern yaşamın fragmanlaşmasından hoşlanan yıkıcı yapısıyla modern erkeği ve kadını yan yana getirme çabasıyla tarihsel köklere bakıyor ve bu köklerin nasıl ortaya çıktıklarını sorguluyordu.¹ İkinci Yeni için ikon kırıcılık ve meydan okuma, dünyayla yaşanan uyumsuzluğun sanatsal içerikle mutlak bir kenetlenme haline girişiyse belirir:

- “1-Ey ten sağnakları! Kapalı odalar ey!
- 2-Sözcüklerden bir ada suya gömülüyor.
- 3-Beni bir akşamla gece büyüttü belki de.
- 4-Gecenin adı ad şimdi alıp yatağıma girdim.
- 5-İniyorum sizi.”²

İkinci Yeni'ye ait bir şiir metni olarak *Beni Bir Akşamla Bir Gece Büyüttü Belki De* dikkate alındığında söz konusu uyumsuzluğun ikon kırıcılığının matematiksel uzaya ilişkin meydana getirdiği sarsıntıda; “sözcüklerden bir ada suya gömülüyor”, “iniyorum sizi” seslenişleriyle var olan yüzeye ilişkin kırılmanın temsilini verdiği görülür. Aynı zamanda Deleuze-Guattari düzleminde şizo-özne ve onun kodunun kırılması perspektifinde düşünülmesi, yüzeyden uzlaşmazlıkla ‘uzaklaşmanın/özerkleşmenin’ ebedi anne-baba olan dildeki asallaşma sürecine kapı araladığını iddia etmek zorlama olmaz. Çünkü Oedipal sorunların hiçbiri ne vazgeçilmezdir ne de mutlak olmak zorundadır.³ *Beni Bir Akşamla Bir Gece Büyüttü Belki De* şiir metni de böyle bir açıdan asallaşma denemesini, öncelikle ikon kırıcı ve kod çözücü bir yeltenişle gerçekleştirmek ister.

Böylesi bir saldırının en önemli yapı taşı dilsel alandaki anıştırmaya olan ihtiyacın fark edilmesidir. Çünkü kökenlerle sorun yaşayan modern insanın ilk kılavuz uğrağı dile ait yenileşmedir. Şiir dilini doğrudan ilgilendiren bu durumu Hugo Ball “*Dada psikolojidir, Alman hazımsızlığı ve bulanık nöbetidir; Dada edebiyattır, burjuvazidir. Ve Dada sizlersiniz, her zaman kelimelerle yazan ama asla kelimenin aslını yazmayan, her zaman asıl noktanın etrafında dolanan saygı değer şairler...*”⁴ ifadesiyle yapıya karşı yürütülen başkaldırılığı beyan eder. Dolayısıyla Marks'ın toplumda, Rimbaud'nun kelimedede aradığı değiştirmek olgusunu

¹ David Hopkins, **Dada ve Gerçeküstücülük**, (Çev.: Suat Kemal Angı), Dost Kitabevi, Ank., 2006, ss. 11, 12, 15.

² İlhan Berk, **Akşama Doğru 1984-2005**, YKY., 3. Bs., İst., 2007, s. 386.

³ Gilles Deleuze-Félix Guattari, **Kafka: Minör Bir Edebiyat İçin**, (Işık Ergüden), Dedalus Kitap, İst., 2015, s. 46.

⁴ Hugo Ball, *Dada Manifesto*, **Dada Manifestoları**, s 25.

yine Rimbaud'nun 'modern şairi bir kâhine dönüştürmek için bütün duyguların uzun süre ve sistematik olarak alt üst edilmesini'⁵ söylediği radikal çıkışta budur. Ve böylelikle dil boyutuyla şaire ve şiirin diline Dada merkezli bir köken sorgulamasının kapısı açılır. İşte en önemli nokta burada dilin göstergebilimsel kapasitesinin ve anlam taşıma yeteneğinin hem Dada hem de Sürrealizm açısından reddedilmesi ve dilin asallaşmasıdır.

Ama her şeyden önce belgisizin oluşum koşullarındaki dillin durumunu ele almak, söz konusu gizleme ve belgisizleşme sürecini daha ayrıntılı hale getirecektir. Sartre'ın bir dil bunalımı olarak gördüğü şey, belgisizin oluşum şartları için şu dikkate değer yoruma odaklanmayı gerektirir: "Yüzyılın başlarındaki bunalımı, şiirsel bir bunalımdır. Toplumsal ve tarihsel etkenler ne olursa olsun, bu bunalım sözcükler karşısında yazarın tutulduğu kişisizleştirme nöbetleriyle kendini belli etti. Yazar artık sözcükleri nasıl kullanacağını bilemiyordu ve Bergson'un o ünlü deyişiyle söylersek, onları artık şöyle böyle tanıyordu; onlara, pek yararlı bir yabancılik duygusuyla yanaşıyordu; sözcükler artık onun malı değildiler."⁶ Bu bakımdan Sartre'ın böylesine bir bunalım için öncelediği etimoloji, nesnelere öz nitelikleri, geçirimsizlikleri, yayılışları, kör süreklilikleriyle, dışarıdalıklarıyla ve öteki nesnelere arasındaki sayısız ilişkilerle dolup taşmış, yoğrulmuş bir bunalımdır.⁷ İşte göstergenin kapasitesindeki reddediş, söz konusu kör sürekliliğin anlam havuzundaki yığma değer dizgesi için tehlikeli özne çoğaltımı olarak, Saussure'ün despotik üst kodlayıcı sisteminin tam aksine çoğaltımı gösterge keyfiyeti bakımından kontrol altında tutamaz. Yine Sartre'ın ifadesiyle eğer bu bir ihanetse ve insanlar arasında anlaşma olanaksızsa, o zaman her sözcük kendiliğinden, bireyselliğe kavuşur, yenilgimizin aracı anlaşmazlığımızın barınağı olur.⁸ Fakat burada dili karşılayabilecek bir ifade probleminin Deleuze'e göre söylersek sadece ontolojik değil gnoseolojik oluşu fikri düşüncenin kipi yapan⁹ ön koşulla da bir reddediştir. Belgisizin oluşumu, gücünü arttırması bakımından dilin nesnel iletişimden, imgeleştirmeye veya metaforlaştırmaya kadar göstergenin taşıma kapasitesinin reddedilişi, oluşturucu öznenin tetiklenişini sorunsallaştırdığımız bu meselede Dada ve Sürrealizmi, böyle bir olgu düzeyinde modern yayılımcı, tesir edici sanık yapar.

"Tanrı sen ne kadar güzelsin

bir hiç olarak

ormansın beki bilmiyorum

belki ormanda bir ağaçsın şuracıkta

(...)

⁵ **Dada ve Gerçeküstüçülük**, s. 138. Ayrıca Cemal Süreya, Sürrealizm üzerindeki Rimbaud etkisi için şöyle yazar: "Baudelaire her şeye zıttı. Rimbaud ise hiçbir şeyle bağlantılı değildi, Sürrealistler çıkışlarını Rimbaud'yu kök alan bir 'révolution' kavramına şartlanmışlardır. Dünyanın değiştirilmesi planında Karl Marx'ı, hayatın değiştirilmesi planında Arthur Rimbaud'yu izliyorlardı." Bk. Cemal Süreya, **Toplu Yazılar I/ Şapkam Dolu Çiçekle**, YKY., 4. Bs., İst., 2012, s. 276.

⁶ Jean-Paul Sartre, **Edebiyat Nedir?**, (Çev. Bertan Onaran) 6. Bs., Can Yay., İst., 2014, s. 23.

⁷ **Age.**, s. 17.

⁸ **Age.**, s. 27

⁹ Gilles Deleuze, **Spinoza ve İfade Problemi**, (çev. Alber Nahum) Norgunk Yay., İst., 2013, s. 17.

*ustasın sabahları yapmada
en katı yoklukları koyarak insanın içine
akamüstüleri biraz gaddarsın
sular ve zamanlar kararırken”¹⁰*

Turgut Uyar’ın *Hiçsizliğe* şiirinde Dada ve Sürrealizmin tesir boyutundaki sanıklığı, asallaşma adına dilin metafizik anlam çerçevesinden çıkarılmasıdır. Tanrı düşüncesinin “hiç” açar sözcüğüyle önce “orman” sonrada “ağaç” ifadeleriyle varlık-var olmayan zıtlığına sürüklenişi, şiirde mutlak otoritenin kabul görmeyeceğine dair somut gönderimler yapar. Özellikle Tanrı’nın “akşamüstlerinde sular/zaman kararırken gaddar” oluşu radikal imgenin var olan olgusal yapıdan, yüzeyden ve mutlak vasiden uzaklaşma eğilimi olarak bir asallaşma, söz konusu radikal imge yoluyla gösterge taşıma kapasitesini bizatihi dili kırarak engelleme çabasıdır.

İşte Deleuze’ün zorunluluk olarak gördüğü dil boyutundaki büklümler, yazının üretim aşamasında adeta üçüncü bir şahsın özne ve nesnesi olan yazı arasında güçlü bir oluşla belirerek yine dil merkezinde ebedi anne-babanın edebiyat içinde var olan Oedipusçu yapısıdır.¹¹ Dile ilişkin dönüşüm veya sıçrama hamleleri hayati bir mecburiyetin vazgeçilmez kesiti gibi görünür; fakat söz konusu çerçevede, gösterge taşıma kapasitesinin reddedilişi, beraberinde belgisiz oluşum sürecindeki kanserli çoğaltımla Dada ve Sürrealizmin doyumsuz gösterge üretimiyle her şeyde olduğu gibi şiirde de şiir-dünya ilişkisinin izlerini yok etmektir. Aynı zamanda bu durum çağdaş bir anakronizm örneği olması hasebiyle eleştiriden kurtulamaz. İkinci Yeni şiir diline ilişkin ‘anlamsız şiir’ çıkarımlarına böyle bir açıdan bakmak yerinde olacaktır.

Bu bakımdan İkinci Yeni şiiri açısından da Dada ve Gerçeküstücülüğün entelektüel bir moda olmanın ötesinde özellikle dil ve imge boyutunda, ne tür ontolojik problemlere kapı araladığı çözümlenmesi gereken başlıca bir sorundur. Çünkü söz konusu edilen gösterge taşıma kapasitesinin reddedilişi, paralelinde bir asal şiir eylemini gözler önüne serer. Denilebilir ki, dış dünyaya yönelik varlık algısı, İkinci Yeni’nin anlamı kendisiyle başlatıp, kendisiyle bitiren bir perspektifi, ilk kez ve sarsıcı şekilde gösterip yerini süreksizliğe bırakmasında, birebir Dada ve Gerçeküstücülüğü post etkileşim yörüngesine dâhil etmez; fakat şiirin dilsel bunalım ve anlamı dönüştürücü dinamiklerle girdiği ilişki bakımından, karşıtın dilde taşınması, Dionysos dişillığının var olmasının yanında, süreksizlikle, şiir dilini asallaştırmayı beraberinde getirir. Bu asallaşma, İkinci Yeni şiiri için ilk ve son söz olma iddiasıdır. Bir ilke ki, kendinden önceki bağlamı, hermeneutik veya semiyotik açıdan yıkmak için öncü ilkeyi veya geleneksel bilgi içinde gömülü olanı reddetmekten bir an bile geri durmayan bir değiştirme arzusu olarak düşünülebilir. Foucault’nun Saussure ve Lancelot’yu, hatta antik dünyayı, Stoacıları sorgulayarak belirttiği gibi “*devinim indirgenemez ve ilk olan veri değildir; o her söylemi değerlendirmek ve tekrarlanabilenin orijinalini ayırt etmek*

¹⁰ Turgut Uyar, **Büyük Saat**, YKY., 20. Bs., İst., 2013, s. 602.

¹¹ **Age.**, s. 11.

olanağını verecek olan mutlak ölçü rolünü oynayamaz.”¹² Dolayısıyla semiyotik reddediş, konuyla ilgili olarak şiir dili örneklerini, imge ve anlam-değer kombinasyonu bakımından hakim üretici özne dışında hiçbir şeye izin vermeyen anlayışla asallaşmaya yani kendiyile çoğalabilecek bir açıklamaya muhtaç kılar.

“İçkiyi çabuk çabuk içiyorum

Her şey bir hızla dönüşüyor-çoğu zaman

(...)

Odamı giyiniyorum

Odamı soyunuyorum”¹³

Bir İkinci Yeni şiir metni olarak yukarıda gösterilen *Manastırlı Hilmi Beye Üçüncü Mektup*'ta “çabuk çabuk” ve “hızla dönüşüyor” ifadeleri, Foucault'da bahsi geçen ‘devinim’ öne çıkartılmış ilke reddi açısından vurgulanmaya açıktır. Bu bakımdan söylemin orijinalliğinin değerlendirilmesiyle tekrarının mutlak ölçüte bağlanamayışındaki imkânsızlık problemiyle birlikte düşülebilir. “Odayı giyinmek-soyunmak” olarak vurgulanmış, göstergedeki süreksizlik yani özneler arası anlam bağlantısındaki kopma, işte böyle bir açıdan bakıldığında devinimin ilke reddine sınırsız bir kaynak yaratır.

İkinci Yeni şiiri yine başka bir açıdan doğrudan etkileşim yoluyla Dada veya Sürrealizme yaklaşmaz; yaşanan entelektüel koşullar açısından bunu iddia etmek zorlama olur.¹⁴ İmgeyi kullanma biçiminde gözlemlenebilecek ontolojik eşelemin ortak reddediş biçimlerine dönüşmesi, şiirin asallaşması sürecinde söz konusu edilen göstergebilim taşıma kapasitesine yönelik kesinti, süreksizlik, uzlaşmazlık ve deforme anlamın Saussure’ün göstergebilim sistemi içinde simgeyi hiçbir zaman nedensiz görmeyişinin yeniden kurulumu bağlamında bir göreceli alan doğurur. Bu alan, görünür ve duyulur gösteren ayırımında özellikle görünen gösterenin birçok boyutta birden bire dallanıp budaklanma¹⁵ süreciyle, soyut görsel tasarımların dil olanağına taşınmasında ne denli bağlantısız/bağısız/asal bir olgu

¹² Michel Foucault, **Bilginin Arkeolojisi**, (çev. Veli Urhan) Birey Yay., İst., 1999, s. 182.

¹³ Edip Cansever, **Sonrası Kahr II**, YKY, 12.Bs., İst., 2014, s. 260.

¹⁴ İkinci Yeni’nin Dada ve Gerçeküstücülük akımıyla anılmasına yönelik bir takım olumlu ve olumsuz eleştiriler dile getirilmiştir. Alâattin Karaca, İkinci Yeni’nin soyut resme olan ilgisini Wassily Kandinsky, Paul Klee, Marc Chagall, Max Erns, Joan Miro ve Pablo Picasso gibi ressamlar özelinde değerlendirip, özellikle İkinci Yeni’nin non-figüratifle olan bağına vurgu yaparak İlhan Berk’in şiir yazarken Picasso, Paul Klee, Max Ernst ve Miro’dan etkilendiğini, Edip Cansever’in *Kesin, Aaaa, Horozla Merdiven, Var Var, Uyanınca Çocuk Olmak* gibi şiirlerde Chagall ve Miro’dan (Asım Bezirci’den nkl) etkilendiğini belirtir. Bk. Alâattin Karaca, **İkinci Yeni Poetikası**, Hece Yay., 2. Bs., Ank, 2010, ss. 410, 411, 412. Asım Bezirci Dada’nın Cemal Süreya üzerinde köktenci bir eğilime sahip olmadığını belirtir. Dada, Sürrealizmin ve Letrizm parça parça izler halinde bir görünümle otomatizmin İkinci Yeni’de her zaman olmadığını, fakat gerçeksizlik ve rastlantısallık açısından görüldüğünü belirtir. Bk. Asım Bezirci, **İkinci Yeni Olayı**, Evrensel Basım Yay., 2. Bs., İst., 2005, ss. 56, 57. Hasan Bülent Kahraman İkinci Yeni’nin dilsel açıdan Mallerméyen ve imgeci, yapısı itibaren Kübist, dayanakları açısından ‘relativist’ soyutlamacı ve sessel açıdan atonal olduğunu söyler. Bk. Hasan Bülent Kahraman **Türk Şiiri, Modernizm, Şiir**, Büke Yay. Temmuz 2000, s. 109. Müesser Yeniay, İkinci Yeni’deki imge algısıyla Gerçeküstücülümdeki imge algısının farklı olduğunu, İkinci Yeni’de anlam bakımından birbiriyile farklı iki sözcüğün bir araya getirilmesiyle anlamın ortaya çıktığını, Gerçeküstücülükte ise anlak, otomatik yazıyla ortaya çıktığını söyler. Bk. Müesser Yeniay, **Öteki Bilinç/Gerçeküstücülük ve İkinci Yeni**, Şiirden Yay., İst., 2013, s. 110.

¹⁵ Ferdinand de Saussure, **Genel Dilbilim Dersleri**, (çev. Berke Vardar) Multilingual Yay., İst., 2001, ss. 111, 113.

dünyası meydana getireceğine ilişkin Dada ve Gerçeküstücülüğü, İkinci Yeni şiir dilinde yakın bir algılama boyutuna taşır.

Bu bağlam içinde İkinci Yeni şiirinin Dada yıkıcılığı ve sürrealist tesadüflük ekseninde asallaştırdığı dünya olgusu ve şiir, Oedipusçu bir yapının temeli yerinden sarsarak özerklik kazanma eğilimiyle hem ana yapıcı ilkeye bir başkaldırı hem de arkasından sıralanabilecek anlam yedeklemelerine bir engelleme niteliğindedir. Max Ernst'in *Piata/Revelation By Nigth*'de¹⁶ tablosunda tıpkı Dali'de olduğu gibi rüya resmi için söz konusu edilebilecek anlık hipnagogik imgelem düzeyinin yapıyı değiştirme eğilimi, *Piata/Revelation By Nigth*'de (geleneksel Hıristiyan ikonografisinde resmedilen Meryem ve kucağında İsa figürünün Meryem'in yerine 'baba' figürüyle yer değiştirilmesi) Freudcu sistem dâhilinde 'rüya yapıt'ın temel işleyişlerini arzu ve kaygıların bastırılması ve rüyanın aşikâr içerisindeki kodlanmış yapının yerine geçme ve yoğunlaşma süreçlerini içerir.¹⁷ İşte *Piata* noktasında Oedipusçu gereksinimin gözlenmiş olduğu böyle bir asal yer değiştirisi, İsa-Meryem ikonunu insani bir eşitleyici tavır olarak ceza verici, baskı altında tutucu ve öz-mutlak erotik kudret arayışının 'annesinden ayrılamayan oğlun güçsüzlüğü ve fallik karmaşası' karşısında Oedipusçu sınanmadan kaçmak yerine, Kristeva'ya göre söyleyecek olursak, sapkın bir yapı oluşturarak veya bedenleştirmeler ortaya çıkararak simgesel işleyişle adlandırılmaz dürtülerin uyumsuzluğuna neden olabileceği gibi, aynı zamanda simgeleştirme yoluyla ortaya çıkan dürtülerin krizine de karşı koyucu işlev üstlenemez.¹⁸

Dolayısıyla İkinci Yeni adına böyle bir göstergebilimsel reddedişin bizatihi şiir dilinde tutulmuş öz-mutlak-erotik kudretin, Oidipusçu vasi arayışı, salt bir Oedipus karmaşası değil; onun yerine koyulmaya çalışılan hipnagogik sayıklama, sabuklama aşamasıdır. Tıpkı Sürrealizmde olduğu gibi İkinci Yeni'de de Dionysos dişillikinin simgesel boyutta asallaşması, sistem olarak onu bir yönüyle estetikleştirmesini ama diğer yönüyle de 'iz' bırakmayan tahribat bölgesinin eşgüdümlü oluşmasını beraberinde getirir. Yine Orhan Koçak'ın bir kendi kendini icat etme, kendi etkilenme endişesini üretme noktasında; Turgut Uyar bakımından 'baba'ya vurgu niteliğindeki şu ifadeleri dikkat çekicidir: "*Bu ikincil zorlamanın bir blöf de içerdiğini, şairi aslında sahip olmadığı kozları masaya sürmeye zorladığını göstermeye çalıştım... Babayı da doğurma çabasının belki ilk kez açıkça kaydedildiği, ama ancak bir gölge boksu olageldiğinin de sezildiği sıkıntılı bir an var.*"¹⁹ Bu asallaşmayı bir vasi değişimi ve rastlantısal süreksizlik noktasında İkinci Yeni adına şu şiir örneği ekseninde ele aldığımızda;

"Ve bacadan giren adamım kara gece

Ya öldürdüğünü ya öldürüldüğünü de bilerek

Bismillah tû Hafız Post

İnsanoğlu babasızdır

¹⁶ Bk. Resim 1.

¹⁷ *Dada ve Gerçeküstücülük*, ss. 140, 141.

¹⁸ Julia Kristeva, *Ruhun Yeni Hastahkları*, (çev. Nilgün Tatal), Ayrıntı Yay., İst., 2007, s. 24.

¹⁹ Orhan Koçak, *Bahisleri Yükseltmek/Turgut Uyar Şiirinde Kendini Yaratma Deneyimi*, Metis Yay., İst., 2011, s. 24.

*Bir dahaki gelişte dünyaya, nehir yollarından döneceğiz*²⁰

“Babasız”, “Hafız Post” açar ibarelerinin şairde yerine ikame edilecek ‘baba’ olgusuna ait yapı kurma çabası “Ve bacadan giren adamım kara gece” dizesiyle reddettiği biçimsel sayıklama ve sabuklama aşamasına; “Ya öldürdüğünü ya öldürüldüğünü de bilerek” dizesiyle de Kafkaesk bir dil bükülmesinin veya indirgemenin minör oluşumuna yorum olanağı sağlar. Oedipus karmaşasına ikâme etme endişesi, şairin temel sorgulama biçiminde sürrealist rastlantısallık açısından yakın bir yorumlama alanına yaklaşır. Sözcük kullanımındaki süreksizlik, tesadüfîlik; başka bir açıdan gösterenlerdeki us-dışı tek asal dil, dilsel alanda bir araya gelmiş ilgisizliğin aynı zamanda mevcut dünyanın kalıplarına karşı da ikonolastik yıkıcılıkla hazır görüntüyü, hazır grameri, hazır fenomeni reddedip, yerine geçme, yoğunlaşma bağlamında seyreden hermeneutik ve semiyotik aşırılık, Oedipusçu yapıya dönüştürme ve sonrasındaki yedeklemeleri tahrip etme amacındadır.

Elbette gösterge taşıma kapasitesine yapılmış sabotaj, yukarıdaki şiir örneklerinde görüleceği üzere, yasal vasiyle olan problemin ‘Tanrı-İktidar-Baba’ boyutuyla çocuğun dramında birleşirken, dilsel travmanın anlamı dönüştürücü yeltenmelerinde, gösterge üzerinde yoğunlaşan bir belirsizliliğe açık kapı bırakır. Dolayısıyla hem Oedipusçu örgütlenmeyi başlatacak ontolojik krizin gelişimini hem de şiir dilini asallaştıracak gösteren-simge görünürlüğü, Saussurecu çizgisinde dönüşüme arzulu yapılara birer işaretir.

Bu bağlamda aşağıdaki şiir örnekleri parçalanıp fragmanter açıdan incelendiğinde;

“Ben okul defterlerinde büyüdüm

Kalacakmışım onun için

*Ölünce her boydan kâğıtlarda.”*²¹

(...)

“Ben bir yük vagonunda açtım gözlerimi

Firavun’un ekinlerini yöneten Yusuf da

Arkadan yırtılmış gömleğiyle

*Kanatları dökülmüş kuşa benzerdi.”*²²

“Ben” adıyla başlatılmış dönüştürme arzusu, ego merkezinde üretilmiş fikirlerin söz konu göstergebilimsel taşıma kapasitesinin reddedilişine yönelik sahipsiz çekiş darbelerini anımsatan epistemolojik veri girişi esnasındaki anlam kilitlenişini, “okul defteri” ve “yük vagonu” yer vurgusuyla “ölünce her boydan kâğıtlarda kalmak”, “kanatları dökülen kuş” ifadelerine dönüşürken anlamda beliren ve gösterilen görsel boyuttaki resim dili tasarımlarına taşınır. Fakat ilk ve son söz olma özne merkezlilik tavrı, şiirin asallaşma adı altında nitelendirilen anlam yedekleyiciliği engeller. Sonsuz ‘bağlam’ akışı, öznelararası kavrama-

²⁰ Ece Ayhan, **Bütün Yort Savul’lar! 1954-1997**, YKY., 4. Bs., İst., 2003, s. 133.

²¹ İlhan Berk, **Deniz Eskisi**, Adam Yay., 2. Bs., İst., 1993, s. 43

²² Cemal Süreya, **Sevda Sözleri**, YKY., 59. Bs., İst., 2015, s. 81.

yorumlama yolunu kapatan şiir dilinde, işte bu çerçevesiyle Dada/Gerçeküstücü süreksizliği, tesadüfi ve ön-temsilin yıkıcılığını; ‘kendi kendine yetme iddiasının sınırsız bir bağlam ve karar verilmezlik lehine terk edildiği bir düşünme biçimine’²³ denk getirir.

Sonuç olarak, İkinci Yeni’nin Dada ve Gerçeküstüçülikle olan ilişkisi de, direk etkilenme ve bulgulama alanında tecrübe edilmiş olgular üzerinden değil de, çağdaş estetik bakımından öncü bir bağlanma ve müşterek olguların iç ve dış gerçeklikleriyle değerlendirilebilir. Max Ernst’in *Piata*’sı söz konusu asallaşmanın bir Oedipus ihtiyacına hitap etmesi bakımından İkinci Yeni şiirinin vasi edinme anlam formasyonları adına dikkate değer bir modern problem birlikteliğine işaret eder. İkinci Yeni şiir dilindeki Dada ve Sürrealizm etkisi, asallaşmayı kendinde başlatıp kendinde bitiren üretici şair özne adına, yapının herhangi bir bağlama ikinci dereceden anlam olanağı tanımayışında belirir. İşte bu özellikler İkinci Yeni’yi dil sistemi, anlam mantığı ve metaforlaştırma çerçevesinde sıra dışı ifade biçimlerine iter. Dolayısıyla böyle bir şiir imkânının Batı düşüncesine ilişkin kendi varlık temelleriyle savaşa girişmesi, Oedipus ve ‘Baba’ olgularına yönelik İkinci Yeni söylemini, temellük ettiği teoride çelişkiye düşürerek, gelenekle olan bağını, kesintiye uğratar. Çünkü söz konusu şiir söylemi gelenekle organik metin bütünlüğünü koruyamaz; aksine ondan minör şekilde farklılaşır.

Kaynaklar

- Ayhan, Ece. (2003) *Bütün Yort Savul’lar! 1954-1997*, İstanbul: YKY. 4. Basım.
- Ball, Hugo. *Dada Manifesto*, (Çev. Melis Oflas) İstanbul: Altıkkırkbeş Yayın. 2. Basım.
- Berk, İlhan. (1993) *Deniz Eskisi*, İstanbul: Adam Yayınları. 2. Basım.
- _____ (2007) *Akşama Doğru 1984-2005*, İstanbul: YKY. 3. Basım
- Bezirci, Asım. (2005) *İkinci Yeni Olayı*, İstanbul: Evrensel Basım Yayınları. 2. Basım.
- Cansever, Edip. (2014) *Sonrası Kalır II*, İstanbul: YKY. 12. Basım.
- Deleuze, Gilles - Guattari Félix. (2015) *Kafka: Minör Bir Edebiyat İçin*, (Çev. Işık Ergüden) İstanbul: Dedalus Kitap.
- Deleuze, Gilles. (2013) *Spinoza ve İfade Problemi*, (Çev. Alber Nahum) İstanbul: Norgunk Yayınları.
- Foucault, Michel (1999) *Bilginin Arkeolojisi*, (Çev. Veli Urhan) İstanbul: Birey Yayınları.
- Hopkins, David (2006) *Dada ve Gerçeküstüçülük*, (Çev. Suat Kemal Angı) Ankara: Dost Kitabevi.
- Kahraman, Hasan Bülent. (2000) *Türk Şiiri, Modernizm, Şiir*, İstanbul: Büke Yayınları
- Karaca, Alâattin. (2010) *İkinci Yeni Poetikası*, Ankara: Hece Yayınları. 2. Basım.

²³Kasım Küçükcalp, **Batı Metafizizminin Dekonstrüksiyonu: Heidegger ve Derrida**, Sentez Yayınları, Bursa, 2008, s. 249.

- Koçak, Orhan. (2011) *Bahisleri Yükseltmek/Turgut Uyar Şiirinde Kendini Yaratma Deneyimi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kristeva, Julia. (2007) *Ruhun Yeni Hastalıkları*, (Çev. Nilgün Tatal) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Küçükalp, Kasım. (2008) *Batı Metafiziğinin Dekonstrüksiyonu: Heidegger ve Derrida*, Bursa: Sentez Yayınları.
- Sartre, Jean-Paul.(2014) *Edebiyat Nedir?*, (Çev. Bertan Onaran) İstanbul: Can Yayınları. 6. Basım.
- Saussure, Ferdinand de. (2001) *Genel Dilbilim Dersleri*, (Çev. Berke Vardar) İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Süreya, Cemal. (2012) *Toplu Yazılar I/ Şapkam Dolu Çiçekle*, İstanbul: YKY. 4. Basım.
- _____ (2015) *Sevda Sözleri*, İstanbul: YKY. 59. Basım.
- Uyar, Turgut. (2013) *Büyük Saat*, İstanbul: YKY. 20. Basım.
- Yeniay, Müesser. (2013) *Öteki Bilinç/Gerçeküstücülük ve İkinci Yeni*, İstanbul:Şiirden Yayınları.